

МИСИЈА БИБЛИОТЕКЕ
У ОБРАЗОВАЊУ

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
„СТЕФАН ПРВОВЕНЧАНИ“
КРАЉЕВО

2024.

МИСИЈА БИБЛИОТЕКЕ У ОБРАЗОВАЊУ

Зборник радова

Уредник
КАТАРИНА ЈАБЛАНОВИЋ

ЖИЧКИ САБОР БИБЛИОТЕКАРА 2024

Краљево 7, 8. и 9. октобар 2024.

Организатор
НАРОДНА БИБЛИОТЕКА СТЕФАН ПРВОВЕНЧАНИ КРАЉЕВО

Програмски одбор
ДОБРИЛА БЕГЕНИШИЋ
ГОРАН ТРАИЛОВИЋ
КАТАРИНА ЈАБЛАНОВИЋ

МАРИЈА МИЛЕТИЋ

Поморска школа Бакар, Бакар (Република Хрватска)

marija.miletic6@skole.hr

УДК 027.52:021.4(497.11)

ЧУВАЊЕ СТАРИХ КЊИГА У БИБЛИОТЕЦИ ПОМОРСКЕ ШКОЛЕ БАКАР

САЖЕТАК | Поморска школа Бакар је у октобру 2022. године добила Решење Националне библиотеке у Загребу којим се утврђује да збирка старих књига из њене Библиотеке има својство културног добра Републике Хрватске. Збирка је бројем јединица (242), односно наслова (163) велика и изузетно вредна, те представља својеврсну реткост у подручју средњошколских библиотека. Највећи је део грађе тематски везан уз подручја у складу с потребама школе, као што су математика, физика, механика, астрономија, бродарство, право, трговина, историја и сл. Језици збирке су немачки, италијански, енглески, француски, шпански и латински, а књиге су штампане латиницом и готицом. Најстарија књига у збирци је картографски приказ из 1574. године *Viaggio da Venetia a Constatinopoli per mare e per terra (Пуџ од Венеције до Цариграда морем и коњом)*, италијанског картографа Giuseppe Rosaccia. Збирка старих књига у Библиотеци Поморске школе Бакар сведочи о вишевековном раду бакарске наутике и поморској традицији града Бакра, те о Републици Хрватској као вредном чувару европске и светске поморске баштине. Поморска школа Бакар у школској години 2023/2024. спровела је појекте очувања старих књига.

КЉУЧНЕ РЕЧИ | стара књига, културно добро, поморско школство, дигитализација, рестаурација, заштита и интерпретација културне баштине

УВОД

У сликовитом граду Бакру, на обали Јадранског мора налази се најстарија струковна школа у Хрватској. Кроз историју, град Бакар је увек био важно поморско средиште, познат по бродоградњи и трговини, али и школовању помораца. У почецима су то били приватни часови наутике, али захваљујући вишегодишњим молбама грађана, оснива се прва јавна наутичка школа и почиње да ради 5. септембра 1849. године. Да би дошло до садашњег места уз обалу Бакарског залива, с две школске зграде и двораном, великим двориштем и властитим простором у лучици и бродицама везанима у њој, Поморска школа Бакар је неколико пута мењала име и адресу. Данас представља важан споменик поморске традиције у граду и 2024. године ће обележити своју 175. годишњицу постојања. Благо које се генерацијама чува у њеној библиотеци сведочи о богатом свету поморске баштине бакарске наутике те њених ученика и наставника којима је море одредило начин живота.

ПОМОРСКО ШКОЛСТВО У БАКРУ

У 18. веку Бакар се, уз остале приморске градове, истицао по бродоградњи и поморском превозу, али и по школовању помораца. „У то доба град Бакар и његово широко залеђе давали су готово највећи број помораца трговачкој и ратној морнарици Монархије. (...) Управо ти поморци, капетани су афирмисали и промицали поморску традицију свога града, наспрам Трсту и Риједи. Борба за лучко првенство пренела се и на поље поморског образовања. Градске власти и поморски кругови борили су се упорно готово пола века за отварање јавне наутичке школе.”¹ Средином 19. века почело је отварање наутичких школа у најважнијим средиштима на обали Јадрана. Школа у Бакру је прва почела с радом, а након ње су уследили Задар, Сплит, Котор, Дубровник. Осим тога, Поморска је школа у Бакру добила и први школски брод² у Аустро-Угарској Монархији имена „Маргита”.

Бројни су наставници бакарске наутичке школе оставили траг на научном пољу, од којих је најважније истакнути познатог хрватског и светског научника

---

¹ Marinović, M., „Bakarska nautika - od sedmogodišnje srednje škole do pomorske akademije,” *Povijest u nastavi* VII, br. 13 (1) (2009): 28.

² Marijan Burić, *Školski brodovi Pomorske škole Bakar* (Bakar: Pomorska škola, 2009), 17.

Андрију Мохоровичића.³ Он је управо у школи почео проучавати метеорологију и 1887. године основао метеоролошку станицу у Бакру. Каснијим се запослењем у Загребу посветио изучавању сеизмологије у чијем је подручју дошао до својих највећих открића. Управо је бакарска наутика „уживала, због своје традиције и квалитетних професора, највећи углед међу наутичким школама на Јадрану“.⁴

БИБЛИОТЕКА ПОМОРСКЕ ШКОЛЕ БАКАР

Библиотека Поморске школе Бакар верно је следила пут школовања поморца и пружила потпору Школи својим богатим библиотечким фондом који су вредним насловима употпуњавали њени наставници истакнути у научном раду и бројни други дародавци – познати бакарски капетани, бивши ученици, истомишљеници. Доказ о вековном постојању библиотеке пружају печати утиснуте на књигама: Државна поморска академија у Бакру, Краљевска наутичка школа, Средња поморска школа – Бакар, *Academica nautica Bussari* и сл.

Библиотека је већ крајем 20. века имала фонд од око 17000 књига,⁵ који је био смештен у две просторије, једна је била читаоница где је била смештена референтна грађа и периодика, а у другој је просторији била смештена лектира и остали фонд на хрватском и другим светским језицима. Данас је библиотека у сличном распореду и активно користи фонд од више од 5000 јединица грађе уведених у online каталог Заки, док су из преосталог фонда издвојене 244 јединице грађе штампане до 1850. године.

Данашња школска библиотека служи као информацијско средиште Школе и има кључну улогу у пружању подршке ученицима и наставницима, те поседује богати фонд грађе, стручне књиге, лектире, белетристике и периодике везане за поморство, навигацију, бродоградњу и слично. У библиотеку радо долазе ученици и наставници јер им нуди простор, материјале и рачунара за рад, а библиотекар им је на располагању за информацијске упите, правилно коришћење извора и остале услуге.

---

³ Mohorovičić, Andrija, Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021, pristupljeno 12. 6. 2024, dostupno na <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=41535>.

⁴ Marinović, M., *Nav. delo*, 46.

⁵ Nada Jovanović, *Centar usmjerenog obrazovanja za kadrove u pomorstvu, Bakar: 1975-1989: u povodu 140. obljetnice škole 1849-1989* (Bakar: CUO za kadrove u pomorstvu, 1989), 41.

ЗБИРКА СТАРИХ КЊИГА У БИБЛИОТЕЦИ ПОМОРСКЕ ШКОЛЕ БАКАР

Библиотека Поморске школе Бакар потврдила је историјску и културну важност Школе својом збирком старих књига (242 свеске, односно 165 наслова грађе) којој је 19. октобра 2022. решењем Националне библиотеке у Загребу утврђено својство културног добра у смислу чланка 8. Закона о заштити и очувању културних добара, те је иста уписана у Регистар културних добара Хрватске. Збирку чине примерци књига насталих у раздобљу од 1574. до 1850. године, а највећи део чине књиге настале у првој половини 19. века. Највише је заступљен садржај из природних и примењених наука, а књиге су написане немачким, италијанским, енглеским, француским, шпанским и латинским језиком и штампане латиницом и готицом.

Најстарије књиге у збирци су вредни атласи и земљописне карте које представљају илустрацију света какав је некад био и како се мењала перцепција света кроз историју. Најстарија је књига у збирци картографски приказ из 1574. године *Viaggio da Venetia a Constatinopoli per mare e per terra (Пуџ и Венеције го Константинопоља морем и коњом)*, аутора Giuseppe Rosaccia. Прво издање путног извештаја познатог италијанског доктора, картографа и географа Rosaccia представља важан документ о јадранској обали 16. века.⁶

ПРОЈЕКАТ ОЧУВАЊА СТАРИХ КЊИГА

У школској години 2023/2024. у Поморској школи Бакар спроведени су бројни пројекти очувања старих књига.

У септембру 2023. године библиотека је укључена у пројекат е-Култура, Дигитализација културне баштине, који је финансиран средствима Европског фонда за регионални развој у оквиру Оперативног програма „Конкурентност и кохезија 2014–2020“. Циљ пројекта је повећање заштите и online доступности дигиталног културног садржаја те осигуравање његовог сигурног чувања. Захваљујући програму дигитализоваће се петнаестак најстаријих примерака грађе. Такође, школи је одобрен пројекат дигитализације атласа и каталога из 17. и 18. века у подручју заштите и очувања покретних културних добара Министарства културе и медија РХ. Сва дигитализована грађа биће доступна у Завичајној дигиталној библиотеци Приморско-горанске жупаније и у систему е-Култура.

⁶ Krešimir Čvrljak, „Humanist, polihistor, i poligraf Giuseppe Rosaccio i Skradin“, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* 26, br. 1 (1993): 271.

На целокупној Збирци старих књига је у фебруару 2024. године изведена презентивна конзервација од стране овлашћеног извођача конзерваторско-реставраторских радова - Кустода д.о.о, а радове је предводио конзерватор-реставратор Велимир Микац. Школи је одобрен пројекат рестаурације атласа и каталога из 17. века на Јавном позиву за предлагање јавних потреба у култури Републике Хрватске за 2024. годину у подручју заштите и очујања покретних културних добара Министарства културе и медија РХ.

У децембру 2023. године библиотека и ученици Поморске школе Бакар изабрани су као први и једини представник из Хрватске са својим пројектом S.O.S. Heritage - Save Our School Heritage (Очувајмо нашу баштину) у годишњи програм Европске културне фондације (European Cultural Foundation са седиштем у Амстердаму, Холандија) The Europe Challenge 2024, који је осмишљен за библиотеке широм Европе за решавање изазова с којима се оне сусрећу. Наша библиотека је овим пројектом постала место учења о културној баштини где су се ученици и наставници укључивали у предавања и радионице очувања школске културне баштине, те њене промоције. Такође, за финансирање пројекта S.O.S. Heritage у склопу ваннаставних активности основних и средњих школа те ученичких домована у школској години 2023/2024. обезбеђена су средства Министарства науке, образовања и младих Републике Хрватске.

У школској години 2023/2024. спроведене су бројне активности, у које су били укључени ученици и наставници школе. На првом састанку учесника програма The Europe Challenge, у марту 2024. године одржаног у Милану (Италија), наставница енглеског језика и стручна сарадница библиотекара су у три дана радионица стекле нова знања и вештине за решавања изазова с којим се библиотека суочава. Приказани су начини како створити јединствену причу и визуелни идентитет кроз „storytelling” и „prototyping”, те су учесници упознати с појмом „democracy fitness” - начином којим библиотеке могу креирати локалну демократију заједно са својим корисницима. Школски пројекат очувања старих књига представљен је на европској ризници и успостављени су бројни контакти за будућу сарадњу.

У априлу 2024. године је у школи одржана дводневна радионица приповедања, усмерена на побољшање искуства учења ученика и наставника кроз технику „storytellingа”. Радионицу је водила Иванка Ференчић Мартинчић, библиотекарка, ауторка дечијих књига и сликовница, интерпретаторка баштине. Ученици првих, других и трећих разреда, наставници и стручни сарадници су имали прилику да науче основе приповедања и његову примену на врло занимљив начин - приповедајући приче деци из Дечијег вртића Бакар - Фијолица и Основне

школе Бакар. Осим што је ова активност омогућила ученицима да овладају техником „storytellinga“, подстакла је дијалог о важности очувања школске културне баштине.

Ученице трећих разреда су пројекат S.O.S. Heritage представиле на највећој манифестацији популаризације науке у Хрватској, која се одржава од 2003. године - Фестивалу науке, а наша школа редовно учествује у њој. Показале су како се на занимљив начин и уз помоћ вештачке интелигенције може интерпретирати културна баштина. Пројекат је представљен и на завршној активности Фестивала науке у Градској скупштини града Ријеке заједно с ученицима наше школе и других школа Приморско-горанске жупаније.

С циљем представљања нашег пројекта на сајму *Salone dell'arte e del restauro* у априлу 2024. године ученице и наставнице посетиле су италијански град уметности Фиренцу. Сајам уметности и рестаурације је послужио као платформа за подизање свести о важности очувања културне баштине и за подстицање међународне сарадње, а представљене су активности очувања и интерпретације старих књига из школске библиотеке. У Институту за уметност и рестаурацију „Palazzo Spinelli“ у Фиренци, студенти и професор рестаурације у лабораторији за обраду папира показали су нам технике рестаурације и увезивања књига. У обиласку величанствене Микеланђелове библиотеке имали смо прилику да видимо јединствену архитектуру која чува више од 11000 рукописа и 4500 првих штампаних књига. У повратку смо посетили Верону, где нас је пут одвео до најстарије библиотеке на свету „La Capitolare“, која садржи више од 1200 рукописа, од којих су неки јединствени у свету.

У јуну 2024. године је вођа удружења *Interpret Europe* и интерпретаторка баштине Ива Сила одржала у школи дводневну радионицу иновативне презентације баштине у којој су ученици првих разреда кроз гејмификацију створили занимљиве загонетке о књигама и предметима који се чувају у нашој школској библиотеци. Занимљиво предавање је одржала историчарка уметности мр Диана Главочић, која је ученицима представила последња почивалишта познатих бакарских помораца и многих наставника Поморске школе Бакар. Рестауратор-конзерватор Велимир Микац одржао је у библиотеци дводневни курс књиговештва за ученике првих разреда. На занимљивој радионици ученици су научили да шију књижни блок и учествовали су у изради корице за роковник који ће им остати након радионице.

Пригодном изложбом „Тајне школске библиотеке“ 29. јуна 2024. године школски пројекат очувања старих књига представљен је локалној заједници у склопу програма „Шетња кроз историју“, манифестације града Бакра „Маргаретино

лето". Интерпретацијску шетњу по Бакру Ива Сила је завршила у нашој библиотеци где су посетиоци имали прилику да виде занимљиве изложбе попут књиге Janet Taylor, прве жене у поморској навигацији, прва опажања облака професора наше школе Андрије Мохоровичића, јединствену љубавну посвету на корицама приручника из математике из 19. века, али и карте звезданог неба старе више од 150 година.

ЗАКЉУЧАК

Поморска школа Бакар, са својим богатим наслеђем и збирком вредних књига, постала је важан центар интерпретације баштине, повезујући ученике и локалну заједницу са поморском историјом и културним идентитетом. Уз све пројекте очувања и дигитализације, библиотека се истакла иновативним приступом који баштину претвара у динамично искуство кроз „storytelling“, радионице интерпретације и књиговештва.

Пројектима очувања старих књига показали смо како образовне институције имају важну улогу у очувању културне баштине за будуће нараштаје. Ученици су показали повећано разумевање и интерес за заштиту и очување и освестили важност очувања културне баштине. Активно су се укључили у њено очување што доприноси њиховом образовању и личном развоју.

ЛИТЕРАТУРА

1. Barbalić, Radojica F. *125. obljetnica pomorskog školstva u Bakru: 1849-1974*. Bakar: Pomorski školski centar, 1974.
2. Burić, Marijan. *Školski brodovi Pomorske škole Bakar*. Bakar: Pomorska škola, 2009.
3. Jovanović, Nada. *Centar usmjerenog obrazovanja za kadrove u pomorstvu, Bakar: 1975-1989: u povodu 140. obljetnice škole 1849-1989*. Bakar: CUO za kadrove u pomorstvu, 1989.
4. Marinović, Marijana. „Bakarska nautika - od sedmogodišnje srednje škole do pomorske akademije”. *Povijest u nastavi* VII, br. 13 (1) (2009): 27-50. Pristupljeno 2. 5. 2024. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/82522>.
5. Mohorovičić, Andrija. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 12. 6. 2024. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=41535>.
6. Čvrljak, Krešimir. „Humanist, polihistor i poligraf Giuseppe Rosaccio i Skradin”. *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* 26, br. 1 (1993): 269-274. Pristupljeno 2. 5. 2024. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/55570>.

MARIJA MILETIĆ
marija.miletic6@skole.hr
Naval School Bakar, Bakar
(The Republic of Croatia)

PRESERVING OLD BOOKS IN THE LIBRARY
OF THE NAVAL SCHOOL BAKAR

SUMMARY | The National Library in Zagreb issued a statement to the Naval School Bakar in October 2022 which established that the collection of old books from its Library has an attribute of a cultural good of the Republic of Croatia. The number of units (242), i.e. the titles (163), makes the collection large and extremely valuable and thus represents a unique rarity in the domain of high school libraries. The biggest part of the collection is thematically tied to the fields related to the needs of the school, such as mathematics, physics, mechanics, astronomy, shipping, law, trade, history, etc. The languages of the collection are German, Italian, English, French, Spanish, and Latin, while the books are printed in Latin and Gothic scripts. The oldest book in the collection is a cartographic display from 1574 called *Viaggio da Venetia a Constantinopoli per mare e per terra* (*The Road from Venice to Constantinople by Sea and Land*) by the Italian cartographer Giuseppe Rosaccia. The collection of old books in the Naval School's Library in Bakar testifies to a century-long work of the Bakar nautics and the naval tradition of the city of Bakar, as well as the Republic of Croatia as a valuable keeper of European and world naval heritage. The Naval School Bakar conducted the projects of preserving old books in the school year of 2023./2024.

KEY WORDS | old book, cultural good, naval education, digitalization, restoration, protection and interpretation of cultural heritage

МАРИЯ МИЛЕТИЧ
marija.miletic6@skole.hr
Военно-морское училище Бакар, г. Бакар
(Республика Хорватия)

ХРАНЕНИЕ СТАРЫХ КНИГ В БИБЛИОТЕКЕ ВОЕННО-МОРСКОГО УЧИЛИЩА БАКАР

РЕЗЮМЕ | В октябре 2022 года Военно-морское училище Бакар получило Решение Национальной библиотеки г. Загреба, которым определено, что собрание старинных книг его Библиотеки является культурной ценностью Республики Хорватии. Коллекция обширна и чрезвычайно ценна по количеству экземпляров (242) и названий (163) и представляет собой своего рода раритет в области вузовских библиотек. Большая часть коллекции тематически связана с областями в соответствии с потребностями школы, такими как математика, физика, механика, астрономия, мореплавание, право, торговля, история и т.д. Эти книги на немецком, итальянском, английском, французском, испанском и латинском языках. Книги напечатаны на латыни и в готике. Самая старая книга в коллекции - карта из 1574 года «Viaggio da Venetia a Constatinopoli per mare e per terra» («Путешествие из Венеции в Константинополь по морю и суше») итальянского картографа Giuseppe Rosacci (Джузеппе Розаччо). Коллекция старинных книг в библиотеке Морского училища в Бакаре свидетельствует о многовековой деятельности в мореплавании и морских традициях города Бакар, а также о Республике Хорватии как ценном хранителе европейского и мирового морского наследия. Военно-морское училище Бакар в 2023/2024 учебном году реализовало проекты по сохранению старых книг.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА | старая книга, культурные ценности, морское образование, дигитализация, реставрация, защита и интерпретация культурного наследия